VAZ AVTOMOBILLARINI TYUNINGINI ASOSLASH

Ismatov Jumaniyez Fayzullayevich
Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti professori, texnika fanlari doktori
Mustayev Barno Urakovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi
Kalauov Saydulla Aymaxanovich, O‘zbekiston Respublikasi ichki ishlar Akademiyasi, professor

VAZlarning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri ularning modifikatsiyalar, o‘zgartirishlar va sozlashlarga moslashuvchanligidir. Nisbatan sodda dizayni va arzonligi tufayli VAZlar yo‘ltanlamas imkoniyatlar va ishlash jihatidan juda muvaffaqiyatli tajribalarga ega bo‘lib, deyarli har qanday ehtiyojlarga mos keladigan sozlash uchun cheksiz imkoniyatlarni taqdim etadi: ov qilish, baliq ovlash, yo'‘ltanlamas musobaqalar va hatto jozibali shahar modellari.

VAZni sozlash - bu avtomobilni egasining didiga yoki ish sharoitlariga muvofiq sozlash. Tyuning ko‘p darajali va har tomonlama transport vositasini takomillashtirishni o'z ichiga oladi. VAZ dvigatelini sozlash odatda standart dvigatelni to‘liq yoki qisman qayta sozlashni yoki uni rus yoki import qilingan dizel modeliga almashtirishni o‘z ichiga oladi. Osmani sozlash odatda amortizatorlarni qattiqroq modellarga, prujinalarni esa qisqaroq yoki aksincha, uzoqroq yurish imkoniyatlariga almashtirishdan boshlanadi. Boshqaruv qo‘llari va oraliqlari ham ishonchliroqlari bilan almashtiriladi. VAZ avtomobillarini sozlash qayta bo‘yash yoki aerografiya (ko‘pincha kamuflyajga mos ravishda), lyuklarni o‘rnatish, havo olish moslamalari va og‘ir bamperlar hamda oynalarni qoraytirishni o‘z ichiga oladi.

VAZ-2121 tashqi tomondan sozlangan. Kuzov metall ko‘k rangga bo‘yalgan, yangi bamperlar, old va orqa qanotlarga, yon eshiklarga va kapotga o‘rnatiladigan qoziqchalar o‘rnatilgan. Old qismga qo‘shimcha faralar o‘rnatilgan bulbar, tokchalar va orqa bamper ostida himoya metall naychali kuzov to‘plami qo‘shilgan. Shuningdek, yangi tashqi oynalar, 31,5×15 Yaroslavlda ishlab chiqarilgan shinalar

bilan 15 dyuymli qotishma g‘ildiraklar qo‘shildi, bu esa avtomobil yo‘lini sezilarli darajada kengaytirdi va natijada uning barqarorligini oshirdi.

Keng to‘qqiz o‘rindiqli salon ham o‘zgarishsiz qoldi. Tomga Webasto lyuki o‘rnatildi. Ushbu modifikatsiya tufayli avtomobil endi yanada uyg‘un va hatto zamonaviy ko‘rinishga ega.

VAZlarni sozlashda vakuum kuchaytirgichlarini almashtirish tavsiya etiladi, shundan so‘ng tormozlar (agar muvaffaqiyatli almashtirilsa) xorijiy avtomobillar bilan ishlash va ishonchlilik jihatidan taqqoslanadi. Kengroq sozlash tormozlarni disk tormozlari bilan almashtirishni o‘z ichiga oladi, ammo bu qimmatroq variant.

Zavoljskiy dvigateli maqbul ishlashni ta‘minlaydi, ammo yuqori aylanishlarni afzal ko‘radi. 2000 rpm dan pastda, u juda sekinlashadi, mashina asabiy ravishda silkitadi, moment yetishmaydi va siz pastga siljishga majbur bo‘lasiz.

Gaz pedalini bosishga deyarli bir zumda, hech qanday kechikishsiz javob beriladi. Tormozlar (old tomonda disklar va orqada barabanlar) qoniqarli ishlaydi. Ular shaharda dinamik haydash uchun juda samarali va yaxshi teskari aloqa tufayli tormoz pedalining kuchini boshqarish oson. Biroq, rul boshqaruvi shundayki, mashinani doimiy ravishda yuqori tezlikda sozlash kerak; deyarli sezgirlik yo‘q.

Yaroslavlning baland shinalari ham farq qiladi. Keskin burilishlarda ular egilib, VAZning yo‘lning tashqi tomoniga sezilarli darajada siljishiga imkon beradi. Biroq, tramvay izlari va asfaltdagi chuqurlar ustidan harakatlanayotganda, gazni qo‘yib yuborishning hojati yo‘q - zarba kuzovga zo‘rg‘a uzatiladi.

Qumda, xuddi shu shinalar ajoyib manevr qobiliyatini namoyish etdi, mashinaning chuqurlashishiga deyarli yo‘l qo‘ymadi va haydovchini pastga siljishga majbur qilmadi. Yomon yo‘llarda rul boshqaruvining past kuchi yaxshi natija bo‘ldi. Chuqur chuqurlar va katta notekis yuzalar ustidan harakatlanayotganda, rul sizning qo‘lingizda mahkam turadi va siz hatto eng qiyin sharoitlarda ham mashinani osongina boshqarishingiz mumkin. Va qulay ichki ko‘rinishi va zamonaviy tashqi ko‘rinishi bilan VAZ-2121 eng yaxshi yo‘ltanlamaslardan biri bo‘lib qolmoqda.

Xulosa. O'rtacha iste‘molchi reytingi bo‘yicha VAZ avtomobilini qayta haydash uchun har bir imkoniyatdan foydalanishga harakat qilamiz. Va bu his-

tuyg‘ularning istash doirasi mavjud bo‘lib, uni ya‘na haydash istagi paydo bo‘ladi. Birinchidan, masalan, akangiz yoki eng yaqin do‘stingizning otasi sizni uni aylanib chiqishga olib boradigan paytlar uchun o‘tkir nostalgiya bor. Ikkinchidan, alohida e‘tibor talab qilsada, yumshoq osma, kuchli o‘zatkichlar va ogohlantiruvchi elektronika bilan haydovchidan yashirilmagan halol temir bo‘lagiga ega bo‘lish hayajoni bor.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Исматов Ж.Ф., Мустаева Б.У. Анализ современных подходов к аванпроектированию тюнинга. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika Universiteti. «Innovatsion yechimlar: qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat sanoatida barqaror rivojlanish» mavzusidagi V xalqaro ilmiy-texnik anjuman ilmiy ishlar to‘plami. 25-26 aprel. Toshkent – 2025.

2. Мухитдинов А. А. О максимально возможном тягово-скоростном свойстве самоходной машины - Транспорт, Москва, 2000, №7, с. 37…39.

3. Соцков Д. А., Тимофеева С. И. Повышение безопасности движения АТС в едином транспортном потоке. В кн. Фундаментальные и прикладные проблемы совершенствования поршневых двигателей. Материалы IX международной научно-практической конференции. Владимир, 2003, с. 456…458.

4. Ж.Ф. Исматов, Б.У. Мустаева. Классификация легковых автомобилей. Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш: бугунги кундаги ҳолати, муаммолари ва такомиллаштириш йўллари: Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошекнт.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2025 йил 16 май. – 156 б.